

Zsigmond Csilla Dalma

Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja

Köztudott, hogy folyó év februárjában jelentős ciánszennyeződés vonult végig a Szamoson, a Tiszán és a Dunán, melynek kiindulópontja a nagybányai AURUL vállalat derítője volt. Ennek átszakadt gátjából ömlött - január 30-tól február 2-ig - a ciánvegyületet tartalmazó víz a környező földekre és a Szamos egyik mellékfolyójába, a Láposba. A szennyezett víz nagymértékű károkat okozott nem csak Romániában, hanem Magyarország, Szlovákia, Szerbia és Ukrajna érintett folyóinak élővilágában is. Mivel az esemény a szomszédos országokban már a kezdetektől erőteljes sajtóvisszhangot váltott ki, természetesen megvizsgálunk a hazai napilapok reagálását. Jelen kutatás négy országos román napilapot kiválasztva - a teljesség igénye nélkül - igyekszik nyomon követni a szennyeződéssel kapcsolatos februári fejleményeket, helyenként párhuzamba állítva a magyarországi sajtóbeli megjelenítéssel. A kiválasztott román napilapok: Adevarul, Ziua, România Libera, Evenimentul Zilei; a magyarországiak: Magyar Nemzet, Népszabadság. Vizsgálatunk kiterjedt a témával foglalkozó összes cikke, és a tartalomelemzés módszerét választva, megpróbáltunk egy átfogó képet rajzolni a ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangjáról.

A cikkek általános jellemzői

Már a puszta szám adatok is a mediatizálás erőteljességét hangsúlyozzák: egy hónap leforgása alatt 157 írás foglalkozik az eseménnyel. A két magyar sajtóorgánom még intenzívebben tudósít 179 cikket szentelve a szennyeződésnek, illetve a következményeinek.

A cikkek lapok szerinti megoszlása

román napilapok	Február
<i>Ziua</i>	52
<i>Adevarul</i>	31
<i>Evenimentul Zilei</i>	39
<i>România Libera</i>	35
Összesen	157

magyarországi sajtóorgánomok	február

<i>Magyar Nemzet</i>	92
<i>Népszabadság</i>	87
Összesen	179

A román napilapok esetében első látásra jelentősnek tűnő számadatbeli különbség azzal magyarázható, hogy a Ziua általában egymástól független rövid hírekben, tudósításokban számol be a szennyeződés problematikájáról, míg a többi lap - főként az Adevarul - terjedelmesebb hírosszefoglalások formájában követi nyomon a fejleményeket. Ez esetben tehát a számadatok nem értelmezhetők mediatizálás-erősségi mutatóként.

Az íráskor publicisztikai besorolását tekintve megállapítható, hogy többségük hír-, illetve tudósítás-összeállítások formájában jelent meg. A lapok nem egy esetben eltérő jelentőséget tulajdonítanak a szennyeződés különböző fázisainak. A szembevetendő különbség már az első híradás dátumát illetően megnyilvánul. Habár a Mediafax hírügynökség által január 31-én szolgáltatott információk között már szerepel a nagybányai ciánszivárgás, ennek ellenére az Evenimentul Zilei február 9-ig, a România Libera február 11-ig szó nélkül hagyja, a Ziua és az Adevarul pedig február 2-i számukban egy rövid hír formájában kimerítik a témát. Az Adevarul utolsó oldalas cikkben ("A Szamos vizét ciánnal szennyezték") beszámol arról, hogy a nagybányai Aurul román-ausztrál vegyes vállalat hibájából a megengedettnél 400-szor nagyobb ciánkoncentráció jutott a Láposba, onnan pedig a Szamosba. Szól továbbá arról, hogy ennek következtében tilos halászni, állatokat itatni és a Szamosból inni, bár Nagybánya ivóvízellátását nem zavarja a szennyeződés. Az Adevarul megemlíti ugyan, hogy a magyar hatóságokat is értesítették, mégsem tartja fontosnak végiggondolni, milyen mértékű károsodás fenyegeti a Szamos élővilágát. Ezt követően a vezető hazai napilap február 14-ig kerüli a témát.

A Ziua február 2-i számában arról tudósít, hogy "A Szamosban cián folyik", kitérve a kár okozójára, a szennyeződés mértékére, valamint figyelmeztetve: tilos a szennyezett víz használata és a halászat. Ugyanakkor röviden felvázolja, mi is a cián, és miért káros.

A szórványos említések ellenére megállapítható, hogy február első dekádjában a ciánszennyezés, illetve a kibontakozó ökológiai katasztrófa nem bír hírértékkel a román napilapok, közvetve pedig a közvélemény számára. Úgy tűnik, senkit sem érdekel a cián által okozott károk feltérképezése, senkit sem aggaszt a Szamos élővilágának jelentős károsodása, egészen addig, amíg mindez nem kerül a magyarországi média figyelmének fókuszába, és nem lesz az ügynek nemzetközi sajtóvisszhangja.

Az esemény romániai mediatizálása február kilencedikétől kezdődően válik intenzívebbé, 14-e és 18-a között érte el a csúcspontját, ekkor látott napvilágot a cikkek mintegy 50%-a. Ezt megelőzően - a február 2-i két rövid hírt nem számítva - csak a Ziua tért ki röviden, február 4-i és 6-i számában a szennyeződésre, tudósítva, hogy az Aurul vállalat igazgatója, Phil Evers lemondott, és a román vízügyi hatóságok "egy különleges eljárást fognak beindítani a baleset okainak feltárására".

Miről írt ez idáig a magyarországi sajtó?

Az első ciánszennyeződésről szóló cikk a február 2-i újságokban olvasható (pl. "Ciánszennyeződés a Szamoson" - Népszabadság), ám a román napilapoktól eltérő módon a tájékoztatás ezt követően is folyamatos. A Magyar Nemzet így ír február 4-én a katasztrófáról: "A folyó magyarországi szakaszán több ponton mázsaszám pusztulnak a halak, különösen a kecsegék, a dévérkeszegek. A Tiszán ez idáig még nem volt kimutatható a cián: a planktonikus életközösségek összetétele még a szokásos képet mutatja."

Mindkét napilap többnyire objektív hangvételű cikkekben követi nyomon a szennyezett víztömeg vonulásának útját, és szakértőkre hivatkozva, folyamatosan tájékoztat az érintett települések ivóvíz-ellátásáról. A riportok szemtanúkat szólaltatnak meg, akik személyes tapasztalataikról számolnak be.

A folyamatos helyzetjelentések mellett mindkét napilap február 8-i számában veti fel először a kártérítés kérdését,

beszámolva arról, hogy a Külügyminisztérium "jogi utat keres". Ugyanakkor a Magyar Nemzet arról is tájékoztat, hogy "Nagybányán tegnap megkezdte a román és a magyar vízügyi szakemberekből álló bizottság az első közvetlen tárgyalásokat a ciánszennyeződés következtében előállt helyzetről". Szintén ebben a számban a Népszabadság a román-ausztrál vegyes vállalat január végén lemondott, de még tisztségében levő igazgatója véleményét is közli: "Tudjuk, hogy a folyókban halpusztulást jeleztek, de nem bizonyosodtunk meg arról, hogy ez a jelenség közvetlen kapcsolatban áll a nálunk történt balesettel. Erről talán akkor beszélhetünk, ha az említett kapcsolatot a vizsgálatok is igazolják."

Egyre fokozottabb jelenlétnek örvend a kártérítés gondolata. Jogászok, ökológiai szakértők véleménye alapján, a lapokban részletes ismertetések olvashatók az érvényben levő nemzetközi környezetvédelmi egyezményekről, melyekből kiderül, hogy az ilyen esetekre vonatkozóan nincs konkrétan meghatározva az államok közti kártérítés módja.

Reakció vagy helyzetfelismerés?

A vizsgált román médiumok közül a Ziua és az Evenimentul Zilei hasábjain február 9-én olvasható, hogy "A magyar kormány bepereli a nagybányai Aurul vállalatot a Tiszába juttatott cián miatt" (Ziua), illetve hogy "A román-magyar viszonyok ciánnal mérgezetek" (Evenimentul Zilei). Igaz, a Ziua így magyarázza Magyarország aggodalmát: "Magyarország azért tulajdonít ekkora jelentőséget az eseménynek, mert az uniós csatlakozási tárgyalásokon a környezetvédelmi kikötéseknél a budapesti kormány nem teljesít minden feltételt."

Az Evenimentul Zilei következő lapszámában is tárgyilagosan számol be arról "a napról, amikor »jönnek« a halak". Így tudósít: "A román folyókba került ciánkoncentráció igazi ökológiai katasztrófát idézett elő Magyarországon", "Magyarország kormánya kártérítést követel az Aurul vállalattól", arról is beszámolva, hogy Aradon található a két környezetvédelmi miniszter.

A România Libera február 11-i számában ítéli említésre érdemesnek a ciánszennyeződést, arról tudósítva, hogy "román-magyar vegyes bizottság fogja felmérni a ciánszennyeződés okozta károkat a Szamos és a Tisza élővilágában", és röviden ismerteti az események kronológiáját.

A Ziua bemutatásmódjára az az igyekezet jellemző, hogy a magyar hatóságok, illetve a magyar közvélemény túlzásának tulajdonítsa a hivatalosan is jelzett károkat. Ennek megfelelően, február 11-i tudósításában is, Anton Vlad környezetvédelmi államtitkár nyilatkozatát közölve kiemeli, hogy "a károk Románia területén is megfigyelhetők", és hogy "a magyar fél számára ez a baleset sokkot jelent, de ez a szerencsétlenség nem ölthet akkora méreteket, ahogy a magyarok feltűntetik".

Az Adevarul "tálalása" a Ziuaéhoz hasonlítható leginkább. Február 14-ig nem tartja érdemesnek - a 2-i rövid hír után - a ciánszennyeződéssel foglalkozni, amikor viszont egy teljes oldalt ennek szentel, első oldalas címével beharangozva: "Egy politikailag spekulált ökológiai katasztrófa", melyet alcímében tovább fokoz: "A Tisza ciánszennyeződése nyomán kialakult cirkusz". Beszámolójában kitér a szegedi megemlékezésről: "a magyarországi hidakra (melyek alatt haltetekemek úsznak) - hogy Nyugatot meghassa - fekete zászlókat aggattak". Említést tesz ugyan a víz felszínén úszó haltetekeméről, de hozzáteszi, hogy "»semmi esetre sem lehet szó vagonszámra elpusztult halakról, ahogy azt a magyar hatóságok állítják« - nyilatkozta Spiridon Ursu, az aradi Vízgazdálkodási Vállalat vezérigazgatója". Szintén 14-i számában ízelítőt ad a "nyugati visszhangról" is, a tallózott cikkek egy része tagadva a nagybányai "baleset" és a tömeges halpusztulás közti összefüggést. Például "Phil Evers megmagyarázhatatlannak találja a ciánszívárgás következményeit, legalábbis olyan formában, ahogy azt a magyar hatóságok leírják - írja a The Sydney Morning". Idézi Orbán Viktor miniszterelnök Neue Zürcher Zeitungban megjelent nyilatkozatát is, mely szerint "Magyarország és a szomszéd államok közti szerződéseken ki kell térni a környezetvédelmi megállapodásokra, hogy ökológiai katasztrófák esetén a kártérítés biztosítva legyen". A teljes tájékoztatás látszatát keltve, az Adevarul ezen számában még arról is beszámol, hogy "Mugur Isaescu miniszterelnök ki akarja vizsgáltatni az ügyet". De ugyanakkor fontosnak tartja a címben közölni, hogy "A Magyarok Világszövetsége a Tisza szennyeződését ... a versailles-i szerződéshez hasonlítja", később kifejtve, hogy a MVSz-ben megfogalmazott vélemény így hangzott: "Európa történetének egyik legsúlyosabb katasztrófája nem rázta meg az emberiséget, mint ahogyan nem aggasztotta a versailles-i szerződés sem, melynek tragikus következményei később beigazolódtak."

Ugyanúgy elfogult bemutatásmódról tesz bizonyosságot a Ziua is, amely február 14-i számában szintén a nyugati sajtóvisszhangból tallóz "Románia képét megmérgezték" címmel. Itt is fellelhetők azon vélekedések, melyek szerint a

magyar hatóságok eltúlozták a szennyeződés okozta károkat, de ír a károk értékelt nagyságáról is. Például "A Szamoson történt ökológiai baleset a CNN bemutatásában a legnagyobb katasztrófa Csernobil óta. A Tiszába és a Dunába került ciánmennyiség - az amerikai tévéadó szerint - halálos." A Ziua igyekszik megnyugtató képet festeni "A ciánhullám feloldódik a Dunában", "Meg kell jegyeznünk, hogy nem egy állandó szennyeződésről van szó", "Nagybányán például észlelhettük, hogy a szennyeződés után egy héttel a mikrovilág már 50%-ban helyreállt".

Szintén tendenciózus nyilatkozatokat közöl a România Libera is, amikor február 16-i számában azt állítja, hogy "a halászok szerint a magyar tévében bemutatott haltetek nem a Tiszából származnak", illetve, hogy "a pesszimisták hajlamosak az Aurul vállalatnál történt balesetet egy »gyilkos kéz« számlájára írni, egy jól kidolgozott terv az uniós csatlakozási tárgyalások megkezdése előtt".

A már nagymértékű mediatisálás még erőteljesebbé válik a következő számokban, ahol már egy új aspektussal is kiegészül: hogyan viszonyul Nyugat az eseményekhez?

A 15-i és 16-i lapok fókuszában az Európai Unió reakciója, lehetséges segítségnyújtása, valamint az uniós környezetvédelmi biztos terepszemléje áll. Az Adevarul 15-én közli, hogy "a nagybányai üzem által okozott ökológiai baleset nem árnyékolja be az EU-s csatlakozás hivatalos tárgyalásainak kezdetét", és hogy "A legfontosabb probléma az EU bővítése, és nem a környezetszennyeződés. Brüsszel úgy véli, Románia és Magyarország együttműködve kell hogy mérsékelje a szennyeződés hatásait, és közösen részesüljenek az Unió kártérítési segélyéből." Miután a szerb hatóságok is kártérítést követelnek, az Adevarul fontosnak tartja idézni G. Dumitrascu szavait, aki az újságnak nyilatkozva elmondta: "Nem a román állam fog fizetni, hanem az Aurul, mert tudjuk, ki a szennyező, és a román törvényhozás világosan rendelkezik e tekintetben."

Mind a négy vizsgált orgánus beszámol az EU-biztos terepszemléjéről, arról, hogy a "baleset" nem befolyásolja Románia EU-s csatlakozását, valamint arról is, hogy "Az Esmeralda ausztráliai anyavállalat mossa kezeit a ciántól" (Evenimentul Zilei, február 16.). Tudósításokat olvashatunk Petre Roman brüsszeli újtjáról is, aki szerint "nagyon fontos, hogy a magyar hatóságok nem próbálták elpolitizálni a problémát" (Ziua, február 16.), ahhoz, hogy két nappal később ugyanez az orgánus arról számoljon be, hogy "Petre Roman sajnálatosnak tartja, hogy Magyarország elpolitizálja a szennyeződést". A változás egyetlen magyarázata, hogy közben Magyarország és Jugoszlávia bejelentette kártérítési követeléseit, mivel a román állam is résztulajdonos az Aurulnál.

Az Adevarul is hangsúlyozza cikkeiben, hogy az Aurul vállalatot terheli a felelősség, és hangot ad annak a véleménynek, hogy "A Tiszában és a Dunában úszó haltetek nem a ciánmérgezés miatt pusztultak el", hanem az ezt semlegesíteni akaró oldattól, melyet a bepánikolt magyarok a folyóba öntöttek (február 17.). Jellemző az Adevarul részrehajló, ködösítő bemutatására az a cikk is, melyből kiderül, hogy "»Magyarország - nyilatkozataiban - megháromszorozta a ciánszennyeződés mértékét«, nyilatkozták a tegnapi - kizárólag az Adevarul munkatársainak - jelentős kormánybeosztású dolgozók, akik meg szeretnék őrizni névtelenségüket" (február 17.).

A másik három vizsgált orgánus február 17-i számában beszámol arról, hogy a szennyeződés, elérve a Dunát, visszakerült Romániába, ahol azonban a ciánkoncentráció "a megengedett értékek közt mozog" (România Libera). Ettől függetlenül, ez a lap is beszámol az érvénybe léptetett halászati tilalomról és az EU-segítségéről.

A 18-i számok egyöntetűen írnak arról, hogy "A budapesti román nagykövetség ablakait fagyasztott halakkal dobálták" (Ziua). A lapok kommentárjai azonban eltéréseket mutatnak. Így, míg az Adevarul szerint "a románellenes sajtókampány megszülte gyümölcseit", addig a Ziua azt közli, hogy "Románia nem szeretné az incidenst politikai síkra helyezni". A România Libera visszatér a nagymértékű halpusztulásra, kijelentve, hogy "ezt nem a cián, hanem a semlegesítő okozta" - nagybányai forrásra hivatkozva.

Az Evenimentul Zilei tárgyilagos állásfoglalása a 18-i lapszámában is érvényesül, némi önkritikával párosulva, melyet az első oldalon közölt publicisztikából érezhetünk ki: "Egy kis baleset Nagybányán". A szerző arra reflektál, hogy miért nem reagált senki a ciánszennyeződésre, csak miután a magyar közvélemény megtette? Hiszen a hír nem volt "titkos", szerepelt a Mediafax január 31-i híreiben. És mégsem bírt hírértékkel. A szerző szerint "Ha nem lettek volna a magyarországi reakciók (melyek közül egyesek túloztak), és a nyugati visszhangok, fogadom, hogy mindannyian nyugton aludtunk volna. A baleset még száz évig rejtve maradt volna, egy olyan országban, ahol még egy államtitkot sem lehet titokban tartani. (...) Ez a teljesítmény csak egy nagymértékű közömbösségből adódhat". Ugyanúgy, ahogy más szennyeződések sem nyertek mediatisálást, ez is elavult volna. Hiszen "hány vállalatnál látunk sárgára festett vezetőket (jelezve, hogy mérgező anyagokat szállítanak), amelyek a földbe szívárognak? De szól bárki is? Senki! És azért nem szól, mert a román, még a szocializmus kezdetén, a folyóba mosta az autóját, oda vagy

az erdőbe dobta a szemetet, a törött üvegeket." "Ezzel magyarázható, hogy az elején a baleset senkit sem érintett. Nyilvános volt és rejtetté vált, nem a hatóságok közreműködése miatt, hanem egy általános közöny miatt. Ennyi az egész."

A 19-i számok még mindig a halpusztulás alternatív okait, a budapesti román nagykövetséget ért sajnálatos támadást, valamint az uniós biztos részkonklúzióit taglalják, mely szerint "Románia és Magyarország példásan együttműködött az ökológiai baleset feltárásánál" (Evenimentul Zilei, február 19.).

Ezekben a napokban a román sajtó is végigköveti a szennyezett víz útját, folyamatosan tudósítva az érintett települések vízellátottságáról, valamint a bevezetett halászati tilalmakról. Beszámolnak a Magyarország és a többi környező ország esetleges perindításairól, emellett azonban - főként az Adevarul hasábjain - a szennyeződés mértékének eltűzéséről, elpolitizálásáról is olvashatók tudósítások. Például "A szolnoki polgármester kifogásolja, hogy a magyar újságírók eltúlozták a katasztrófa méreteit" (február 21.) stb.

Egyre kevesebb cikk foglalkozik a szennyeződéssel, és azok nagy része is helyzetjelentés - pl. "Brailánál késik a cián" (Ziua, február 24.), vagy "Brailában szünetel a tanítás" (România Libera, február 26.).

Érdekességként, az Evenimentul Zilei február 25-i számában, a magyar-ausztrál barátságos futballmérkőzés kapcsán beszámol a magyar szurkolók haldobálásáról, nem tulajdonítva különösebb fontosságot az incidensnek.

Nyilvánvalóan, a magyarországi sajtóban a szennyeződés más aspektusaira helyeződött a hangsúly - a ciánszennyeződés tisztai végigvonulására, a kártérítési igényekre stb. Ami közös vonásként említhető, az az EU-s segítségben való bizakodás, illetve az uniós biztos helyzetfelmérése eredményére való várakozás, és látogatásának folyamatos ismertetése.

Ami a román sajtóorgánumok bemutatásmódjáról következtetésként elmondható, elsősorban az, hogy későn vált "témává" a szennyeződés, az okozott károk bemutatása. Ugyanakkor hangvételebeli különbségek is megállapíthatók, az Evenimentul Zilei lévén a legtárgyilagosabb, a România Libera és a Ziua egyféle átmenetet képezve - általában megmaradva a szenzációkeltésnél -, míg az Adevarul egy hangulatkeltebb, támadó hangvételt alkalmazva a legelfogultabb.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Biró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)
- [Mester Béla: Mi\(ke\)t értünk ma az "egyetem" szón?](#)
- [Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem](#)
- [Péntek János: Elvek, tervek és realitások](#)
- [Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban](#)
- [Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé](#)
- [Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében](#)
- [Veress Károly: Egy egyetemkoncepció az illúzió és a valóság között](#)
- [Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez](#)
- [Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán](#)
- [Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem](#)
- [Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire](#)
- [György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai Erdélyben](#)
- [Tanulmányi bizottság Kolozsvárott](#)
- [A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról](#)

- A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása
- A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye
- Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia
- Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben
- Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban
- Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában
- Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?
- Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában
- Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus
- Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón
- Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940
- Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 (folytatás)
- A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék